Supreme National Defense University Quarterly Journal of Strategic Defense Studies

https://sds.sndu.ac.ir E-ISSN: 2980-8286

Vol. 24, Special Issue, No. 105, Summer 2026 **Received:** 2025/12/23 **Accepted:** 2026/02/26

Research paper

Dimensions and Components of a Strategic Thinking Model Based on the Statements of the Commander-in-Chief of the Armed Forces, Ayatollah Seyyed Ali Khamenei, in the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran

Ali Asghar Soraghi
Graduate, Strategic Military Management, Supreme National Defense University, Tehran, Iran (Corresponding Author).
Email: Ali.soraghi59@gmail.com
Majid Zeynoddini
Professor and Faculty Member, Faculty of Defense, Supreme National Defense University, Tehran, Iran.
Seyed Ziaeddin Ghazizadeh
Professor and Faculty Member, Supreme National Defense University, Tehran, Iran.

Abstract

In the contemporary era, where defense systems face multiple challenges and evolving threats, strategic thinking occupies a pivotal position in high-level decision-making within the domains of national defense and security. For the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran, which are responsible for safeguarding the country's borders, independence, revolutionary values, and national power, the development of an indigenous strategic thinking framework aligned with Iranian-Islamic principles has become a strategic imperative. In response to the repeated emphasis of the Commander-in-Chief of the Armed Forces, Ayatollah Seyyed Ali Khamenei, on avoiding imitation and promoting indigenous knowledge production, this study examines his strategic intellectual framework using a qualitative content analysis approach. The findings indicate that his strategic thought can be conceptualized across five principal dimensions, each comprising specific key components. The identified dimensions include: the individual dimension, encompassing insight, specialized knowledge, and responsibility; the organizational dimension, centered on cohesion, innovation, and internal capacity-building; the environmental dimension, emphasizing threat monitoring, opportunity recognition, and strategic autonomy; the identity- and civilization-building dimension, comprising revolutionary cultural development, dignity enhancement, and cultural resistance; and the strategic foresight and transformation dimension, centered on vision development, adaptability, and transformational leadership. The proposed five-dimensional model provides an operational framework for educating, developing, and institutionalizing strategic thinking in alignment with the values of the Islamic system across different levels of command within the Armed Forces. It also constitutes a step toward advancing indigenous theorization and strengthening the scientific and defense foundations of the country.

Keywords: Thinking; Strategic Thinking; Commander-in-Chief of the Armed Forces; Ayatollah Seyyed Ali Khamenei

فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک

سال بیست و چهارم، ویژه‌نامه (پیاپی ۱۰۵)، تابستان ۱۴۰۵، صص. ۳۵-۶۴
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۰۲ ـ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۷

مقاله پژوهشی

ابعاد و مؤلفه‌های مدل تفکر راهبردی مبتنی بر بیانات فرمانده معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای(مدظله‌العالی) در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

علی‌اصغر سراقی
دانش‌آموخته رشته مدیریت راهبردی نظامی دانشگاه عالی دفاع، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
Email: Ali.soraghi59@gmail.com

مجید زین‌الدینی
استاد و عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی دانشکده دفاع، تهران، ایران.

سید ضیاءالدین قاضی‌زاده
استاد و عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

چکیده

در شرایط کنونی که نظام‌های دفاعی با چالش‌های متعدد و تهدیدات متغیر مواجه‌اند، «تفکر راهبردی» به‌عنوان محور اصلی تصمیم‌گیری‌های کلان و راهبردی در حوزه دفاع ملی و امنیت کشور از جایگاهی بی‌بدیل برخوردار است. برای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران که مسئولیت صیانت از مرزها، استقلال، ارزش‌های انقلاب و اقتدار ملی را بر عهده دارند، نیاز به الگویی بومی از تفکر راهبردی که هم‌سو با مبانی اسلامی–ایرانی باشد، به یک ضرورت راهبردی تبدیل‌شده است. این پژوهش با توجه به تأکیدات مکرر فرمانده معظم کل قوا، حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بر پرهیز از تقلید و لزوم تولید علم بومی، با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی به بررسی منظومه فکری راهبردی ایشان پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که اندیشه راهبردی ایشان در پنج بُعد اصلی قابل صورت‌بندی است که هر یک مؤلفه‌های کلیدی خاص خود را دارند. ابعاد شناسایی‌شده عبارت‌اند از: بُعد فردی با مؤلفه‌هایی چون بصیرت، دانش تخصصی و مسئولیت‌پذیری؛ بُعد سازمانی با محوریت انسجام، نوآوری و اقتدارسازی درونی؛ بُعد محیطی با تأکید بر پایش تهدیدات، فرصت‌شناسی و استقلال عمل؛ بُعد هویتی–تمدن‌ساز با مؤلفه فرهنگ‌سازی انقلابی، عزت‌آفرینی و مقاومت فرهنگی و بُعد آینده‌نگری و تحول راهبردی با محوریت چشم‌اندازسازی، انعطاف‌پذیری و تحول‌آفرینی. تدوین این مدل پنج‌بُعدی، چهارچوبی عملیاتی برای آموزش، پرورش و نهادینه‌سازی تفکر راهبردی هم‌سو با ارزش‌های نظام اسلامی در سطوح مختلف فرماندهی نیروهای مسلح فراهم می‌آورد و گامی مؤثر در جهت تحقق منویات مقام معظم رهبری در حوزه نظریه‌پردازی بومی و تقویت بنیان‌های علمی–دفاعی کشور محسوب می‌شود.

کلیدواژه‌ها: تفکر، تفکر راهبردی، فرمانده معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

صحت مطالب بر عهده نویسنده مقاله است و بیانگر دیدگاه دانشگاه عالی دفاع ملی نیست.

مقدمه

در دنیای پیچیده و پویای امروز، تصمیم‌گیری‌های راهبردی نه‌تنها در سطح فردی، بلکه در ابعاد سازمانی، اجتماعی و به‌ویژه نظامی، نقشی حیاتی در تعیین سرنوشت جوامع ایفا می‌کنند. تفکر راهبردی به‌مثابه یک مهارت شناختی عمیق و هدفمند، امکان درک نظام‌مند از محیط‌های پیچیده، پیش‌بینی تحولات آینده و اتخاذ تصمیماتی را فراهم می‌آورد که در بلندمدت، ثبات، امنیت و پیشرفت را تضمین کند. قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) به‌وضوح بر اهمیت عقل، تدبر و تفکر به‌عنوان ابزاری الهی برای هدایت انسان تأکید فراوان داشته‌اند؛ به‌طوری‌که تفکر نه‌تنها به‌عنوان یک فضیلت اخلاقی، بلکه به‌مثابه یک ضرورت وجودی و راهبردی در زندگی فردی و جمعی معرفی‌شده است. حضرت علی (ع) بابیان «الفِکرُ رَشد»، تفکر را راهی برای تعالی معنوی و هوشمندی عملیاتی دانسته‌اند؛ و احادیث متعددی، اندیشیدن را بر هزار سال عبادت ترجیح داده‌اند (رستمی نیا، ۱۳۹۷: ۶۰).

در حوزه دفاع و امنیت، جایگاه تفکر راهبردی از اهمیتی دوچندان برخوردار است؛ چراکه تصمیمات نظامی، اغلب در شرایطی اتخاذ می‌شوند که پیامدهای آن‌ها نه‌تنها بر سرنوشت نیروهای نظامی، بلکه بر امنیت ملی، حاکمیت مذهبی و بقای نظام اسلامی تأثیر مستقیم دارد. بااین‌حال، الگوهای رایج تفکر راهبردی که عمدتاً در بافت‌های غربی و با مبانی فلسفی، سیاسی و نظامی متفاوت شکل‌گرفته‌اند، همواره با چالش‌هایی در تطبیق با دیدگاه‌های اسلامی–انقلابی مواجه بوده‌اند. در این راستا، مقام معظم رهبری، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای(مدظله‌العالی)، به‌صورت مکرر بر ضرورت «بومی‌سازی علوم انسانی و نظامی» تأکید نموده‌اند و همواره خواستار تدوین الگوهایی هستند که ضمن استفاده از دانش جهانی، ریشه در باورها، ارزش‌ها، دکترین‌ها و چشم‌اندازهای اسلامی–انقلابی داشته باشند (آقا محمدی و طاهری هشی، ۱۳۹۹: ۲۵۹).

۱. پیشینه پژوهش

در پژوهش‌های داخلی اخیر، رویکردهای متنوعی به تفکر راهبردی اتخاذشده است. فرشته

محمدی مقانکی (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای کیفی-کمی، تجربیات مدیران در فرایند توسعه توانمندی‌های تفکر راهبردی را بررسی کرد و هفت تجربه کلیدی را شناسایی نمود؛ ازجمله مواجهه با تنوع، حمایت مربیان، رهبری در شرایط بحرانی و به‌ویژه «به چالش کشیده شدن توسط موقعیت‌های بحرانی» که به‌عنوان مؤثرترین عامل در توسعه تفکر راهبردی معرفی شد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که تفکر راهبردی تنها از طریق آموزش‌های رسمی شکل نمی‌گیرد، بلکه بیشتر در بافت‌های عملیاتی و بحرانی، از طریق یادگیری تجربی و بازتابی پرورش می‌یابد.

اکبر وکیلی (۱۴۰۲) در پژوهشی با محوریت نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، مدلی جامع از تفکر راهبردی فرماندهان سطوح عالی ارائه داد که بر پایه مبانی نقلی، وحیانی، اندیشه امامان انقلاب، فلسفی و علمی استوار است. این مدل در سه بُعد فردی، سازمانی و محیطی طراحی‌شده و شامل ۱۵ مؤلفه (۱۲ مؤلفه اصلی و ۳ مؤلفه خروجی) و ۷۱ شاخص است. اعتبارسنجی آماری مدل نیز نشان داد که ساختار پیشنهادی در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. این پژوهش به‌وضوح نشان می‌دهد که تفکر راهبردی در بافت نظامی ایران نیازمند مبانی اصیل و بومی است که با دکترین‌ها، ارزش‌ها و چشم‌اندازهای انقلاب اسلامی هم‌خوانی داشته باشد.

علی بیاضی طهرابند (۱۴۰۲) مدلی برای نهادینه‌سازی تفکر راهبردی در فدراسیون‌های ورزشی ارائه کرد که بر سه دسته عوامل فردی، سازمانی و محیطی استوار است. ویژگی‌های کلیدی این نوع تفکر شامل دوراندیشی، چشم‌اندازگرایی، ذینفع‌محوری، تحول‌گرایی خلاقانه، راه‌حل‌جویی نظام‌مند و تصمیم‌گیری هوشمندانه شناسایی شد. این مدل نشان می‌دهد که حاکمیت تفکر راهبردی در سازمان‌ها منجر به توسعه ظرفیت‌های سازمانی، بهبود عملکرد مالی و ارتقای جایگاه سازمان در محیط رقابتی می‌شود.

نیما رحمانی (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای در شرکت ملی گاز ایران، تفکر راهبردی را به‌عنوان یک «شایستگی سازمانی» تبیین کرد. وی سه لایه کلیدی را در این فرایند شناسایی نمود: اول، اقتضائات و الزامات محیطی و ارزشی؛ دوم، ویژگی‌های مدیر بصیر و سازمان کارآفرین

به‌عنوان زمینه‌ساز و سوم، بعد محتوایی تفکر که شامل شیوه‌های واگرا (برای خلق گزینه‌های خلاقانه) و همگرا (برای تحلیل و گزینش راهبردها) است. این پژوهش نشان می‌دهد که تفکر راهبردی زمانی اثربخش است که در بافتی از بصیرت، خلاقیت و تحلیل عقلانی شکل گیرد و به‌صورت سیستماتیک در فرایندهای سازمانی نهادینه شود.

فرزاد عظیمی (۱۳۹۷) نیز در پژوهشی جامع، عوامل مؤثر بر توسعه تفکر راهبردی را در پنج گروه دسته‌بندی کرد: عوامل محیطی (مانند تغییرات بنیادین و کانون توجه)، عوامل محتوایی (خلاقیت، تفکر سیستمی، چشم‌انداز)، عوامل فرایندی (تحلیل راهبردی، ارتباطات راهبردی)، عوامل فردی (مانند تحمل ابهام و ریسک‌پذیری)، عوامل گروهی (تنوع و تعارض شغلی) و عوامل سازمانی (فرهنگ، ساختار ارگانیک، نظام پاداش و فناوری اطلاعات). این دسته‌بندی جامع، نشان‌دهنده پیچیدگی چندبُعدی تفکر راهبردی و نیاز به رویکردی سیستمی برای توسعه آن است.

در نهایت، محمد شوقی (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای در بانک انصار، الگویی سه‌بُعدی (فردی، سازمانی، محیطی) برای توسعه راهبردی مدیران ارشد طراحی کرد که شامل شش مؤلفه کلیدی مدیران مستعد، ارکان جهت‌ساز، توسعه فردی و تحول سازمانی است. این مدل با رویکرد سیستمی و براساس ساختار درونداد–فرایند–برونداد شکل‌گرفته و تأکید ویژه‌ای بر توسعه شناختی و رفتاری مدیران دارد.

درمجموع، پیشینه پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد که تفکر راهبردی پدیده‌ای چندبُعدی و زمینه وابسته است که نیازمند تلفیقی از عوامل فردی، سازمانی و محیطی است. بااین‌حال، در حوزه نظامی و دفاعی، به‌ویژه در بافت اندیشه اسلامی–انقلابی، هنوز شکافی قابل‌توجه در تدوین مدل‌هایی وجود دارد که ضمن استناد به بیانات رهبر معظم انقلاب، بتواند ابعاد و مؤلفه‌های تفکر راهبردی را در نیروهای مسلح به‌صورت اصیل و بومی تبیین کند. این پژوهش در تلاش است تا با پرداختن به این خلأ، چهارچوبی نظری و کاربردی براساس سخنان فرمانده معظم کل قوا، حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) ارائه دهد.

۲. مفهوم‌شناسی

۲-۱. تفکر

تفکر (Thinking) فرایند شناختیِ ذهن است که شامل فعالیت‌های ذهنی مانند استدلال، حل مسئله، تصمیم‌گیری، تخیل و قضاوت می‌شود (Sternberg & Sternberg, 2017). این فرایند مبتنی بر بازنمایی‌های ذهنی (Mental Representations) است که از طریق نمادها، مفاهیم و تصاویر صورت می‌گیرد (Goldstein, 2018). در روان‌شناسی شناختی، تفکر به دو شکل اصلی تفکر همگرا (Convergent Thinking) و تفکر واگرا (Divergent Thinking) تقسیم‌بندی می‌شود (Guilford, 1967).

۲-۲. تفکر راهبردی

- ❖ هنری مینتزبرگ، تفکر راهبردی را یک نمایه یکپارچه از کسب‌وکار در ذهن می‌داند (مینتزبرگ، ۱۹۹۴)؛
- ❖ گری هامل، آن را معماری هنرمندانه راهبرد بر مبنای خلاقیت و فهم کسب‌وکار توصیف می‌کند (هامل، ۲۰۲۰)؛
- ❖ بخش میدانی تفکر راهبردی را این‌گونه توصیف می‌نماید: «فهم و بصیرتی است که باقدرت تشخیص موضوعات اساسی، خصوصیات میدانی و فرصت‌ها به معماری هنرمندانه چشم‌اندازها و راهبردها پرداخته و تصویری یکپارچه از کل کار را در ذهن متفکر ایجاد می‌نماید» (بخش میدانی، مصاحبه حضوری: ۱۴۰۴).

۲-۳. اهمیت تفکر راهبردی

تفکر راهبردی، مهارت یا فضیلت ذهنی معماری راهبردی یک سازمان است که ۱۰ خاصیت دارد:

۱. مبتنی بر نگرش خلاق است؛ ۲. مبتنی بر نگرش سیستمی است؛ ۳. مبتنی بر نگرشی نقاد و انتقادی است؛ ۴. مبتنی بر دوراندیشی زمان واقعی است؛ ۵. یک تفکر ترکیبی است؛

۶. در جست‌وجوی دائمی منابع بالقوه راهبردی است؛ ۷. در جست‌وجوی مزیت است؛ ۸. کلان‌نگر است؛ ۹. نتیجه گرا است؛ ۱۰. خاصیتی غیرمتوازن دارد (لشکر بلوکی، ۱۳۹۹: ۱۷-۱۵).

۲-۴. مزایای تفکر راهبردی

پژوهش‌های انجام‌گرفته، مزایایی را برای تفکر راهبردی و تعهد عمیق به فرایند مدیریت راهبردی قائل است ازجمله این‌که:

۱. سطوح مختلف مدیریت سازمان را در تعیین اهداف، هدایت و راهنمایی می‌کند؛
۲. شناسایی و پاسخ‌گویی به موج تغییرات، فرصت‌های جدید و تهدیدات در حال ظهور را تسهیل می‌کند؛
۳. منطق مدیریت را در ارزیابی نیاز به سرمایه و نیروی کار تقویت می‌سازد؛
۴. کلیه تصمیم‌گیری‌های مدیران در زمینهٔ راهبرد را در کل سازمان هماهنگ می‌نماید؛
۵. سازمان را قادر می‌سازد که موقعیت واکنشی خود را به وضعیت کنشی و آینده‌ساز تبدیل کند.

مزایای فوق سازمان‌ها توانایی آن را می‌بخشد که به‌جای آن‌که صرفاً پاسخ‌گوی نیروهای رقابتی بوده و در مقابل شرایط متغیر حاکم بر خود واکنش نشان دهند، خود بر آن‌ها تأثیرگذارند (بهرامی و طاهری فرد، ۱۳۹۱: ۱۰).

۳. مبانی نظری

۳-۱. مدل تفکر راهبردی لیدکا

جین لیدکا استاد دانشگاه داردن در سال ۲۰۰۵ مدلی برای تفکر راهبردی پیشنهاد کرد که به‌صورت گسترده پذیرفته و استفاده شد. او در این مدل برای تفکر راهبردی پنج عامل اساسی را مطرح می‌کند:

۱. نگرش سیستمی: یک متفکر راهبردی باید الگویی ذهنی از تمام سامانه مولد ارزش،

از ابتدا تا انتها در ذهن داشته باشد و روابط بین اجزای آن را به‌درستی درک کند. راهبرد رویکرد تمام‌نگار و یکپارچه‌ای است، هرچند فعالیت‌های مجزا و متنوع زیادی در آن وجود دارد.

۲. تمرکز بر اهداف: افراد یک سازمان باید منابع خود را بر روی اهداف راهبردی متمرکز کنند. این تمرکز تا دستیابی به هدف باقی بماند. این تمرکز تمامی انرژی سازمان و افراد را متوجه تحقق اهداف راهبردی خواهد کرد.

۳. فرصت‌جویی هوشمندانه: برای تفکر راهبردی همواره باید از ایده‌های جدید استقبال کرد. این امر سبب می‌شود تا فضای گزینه‌های راهبردی توسعه یابد و دستیابی به راهبرد اثربخش میسر شود. در تفکر راهبردی، کشف فرصت‌ها و بهره‌گیری از آن‌ها اصل مهمی است.

۴. تفکر در زمان: راهبرد صرفاً در آینده نیست، بلکه پلی است که گذشته، حال و آینده را به هم پیوند می‌دهد. برای تدوین و اجرای راهبرد باید پیوسته مسیر را بازبینی کرد. در این شیوه تفکر باید آینده را بر مبنای توانمندی‌های امروز (که دستاورد گذشته سازمان است) خلق کرد.

۵. پیشروی با فرضیه‌ها: در دنیایی مملو از اطلاعات گوناگون و با وجود محدودیت‌های زمانی برای تحلیل آن‌ها، قابلیت فرضیه‌سازی و آزمون فرضیه‌ها، یکی از مهم‌ترین عوامل پیشبرد سریع سازمان به‌سوی اهداف است (Ghorbani & Kiani, 2012: 3).

۳-۲. مدل تفکر راهبردی جون مون

جون مون نیز براساس نظریات و دیدگاه‌های لیدکا و بون از سه عامل به شرح ذیل جهت تبیین تفکر راهبردی بهره گرفته است:

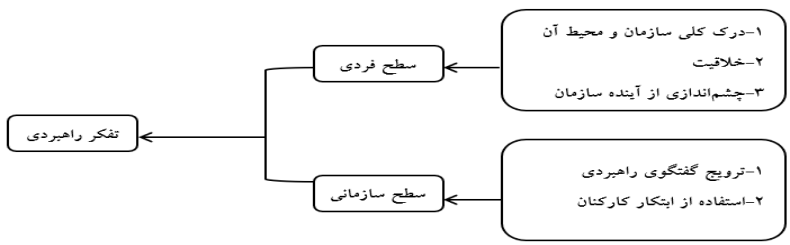
الف. نگرش سیستمی: بنا بر نظر لیدکا، یک متفکر راهبردی می‌بایستی یک مدل جامع از زنجیره ارزش، از ابتدا تا انتها را در ذهن داشته باشد و روابط بین اجزای آن را به‌درستی درک کند. این الگوی ذهنی تمام عوامل داخلی و خارجی سازمان را در جای خود لحاظ کرده و به‌نوعی

سازوکار کارکرد کسب‌وکار را نشان می‌دهد. در این الگو شایستگی‌های کلیدی سازمان، فرصت‌ها و تهدیدات و رابطه بین این عوامل به‌درستی ترسیم‌شده و مفهوم یکپارچه‌ای از کسب‌وکار تداعی می‌گردد .(Joon Moon, 2013)

ب. خلاقیت: بخش اعظمی از تفکر راهبردی نوآوری و خلاقیت راهبردی است این نوع تفکر به‌طور خاص در پی یافتن راه‌حل‌هایی بدیع برای مشکلات نامعلوم، پیچیده و مبهم است و همواره در حال یافتن راهکارهایی است که شاید دیگران از آن‌ها غفلت کنند به اعتقاد بون متفکران راهبردی باید به دنبال رویکردها و نگرش‌های جدید و راه‌های بهتر برای انجام دادن کارها باشند به‌عبارت‌دیگر متفکران راهبردی باید خلاق باشند (Boon, 2005).

۳-۳. مدل دوسطحی و چندسطحی تفکر راهبردی

تفکر راهبردی به یک دیدگاه دوسطحی نیازمند است که از یک‌سو ویژگی‌های متفکر راهبردی را بررسی کند و از سوی دیگر فرایندها و پویایی‌های موجود در بافت سازمانی را که فرد در آن قرار دارد. این مدل به مدل «بون» معروف است که در شکل زیر نمایش داده‌شده است.

شکل ۱: مدل «بون»

۳-۴. تفکر راهبردی مقام معظم رهبری (چند نمونه)

۳-۴-۱. آینده‌نگری و دوراندیشی

حرکت‌هایی که بی‌اعتنا به آرمان‌ها و بدون توجه به افق‌های دوردست صورت می‌گیرد، غالباً به گمراهی و اشتباه می‌انجامد؛ بنابراین، باید از این زاویه نیز مسیر طی شده و وضع فعلی را

بازنگری کنیم (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۰/۷۰/۲۴).

۳-۴-۲. نتیجه‌گرایی و عمل‌محوری

- ❖ برنامه‌ریزی‌های نیروهای مسلح باید به‌گونه‌ای باشد که نتایج عملیاتی و ملموس داشته باشد. تنها برنامه‌ریزی کافی نیست، بلکه باید به دنبال تحقق اهداف باشیم (دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران، سال ۱۳۹۷).
- ❖ نیروهای مسلح باید در تمامی بخش‌ها، ازجمله آموزش، تجهیزات و عملیات، به دنبال دستیابی به نتایج عملی و محسوس باشند. این نتایج باید در راستای افزایش قدرت دفاعی و بازدارندگی کشور باشد (پیام به فرماندهان نیروهای مسلح، سال ۱۴۰۱).

۳-۴-۳. کلان‌نگری و دوری از جزئی‌نگری

نیروهای مسلح باید همواره از دیدگاه کلان و راهبردی به مسائل نگاه کنند و از جزئی‌نگری دوری کنند. این دیدگاه، امکان پیش‌بینی صحیح و تصمیم‌گیری درست را فراهم می‌آورد (دیدار با فرماندهان نیروهای مسلح، سال ۱۳۹۸).

۳-۴-۴. آمادگی جامع و پایدار

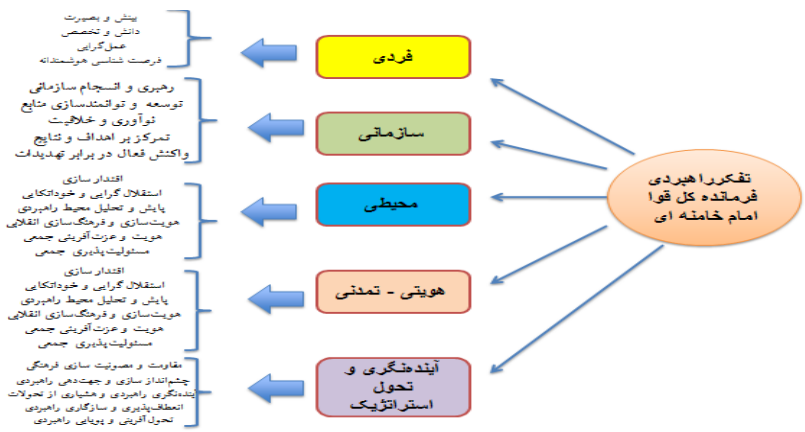
توصیه من این است که برای آمادگی هیچ فرصتی را از دست ندهید. آماده شدن لزوماً به معنای این نیست که این آمادگی در زمان کوتاهی به‌کار گرفته خواهد شد؛ اما آماده نبودن همواره خطر بزرگ و دهشتناکی را بر کشور و بر آبروی نیروهای مسلّح تحمیل می‌کند. همیشه باید آمادگی‌ها را حفظ کرد و افزایش داد؛ آمادگی‌های معنوی و مادی (بیانات فرماندهی معظم کل قوا در مراسم صبحگاه نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران ۱۳۸۱/۸/۲۶).

۳-۴-۵. خلاقیت، ابتکار و قاعده‌شکنی

قاعده‌شکنی و ابتکار در عرصه‌های مختلف، ازجمله صنعت و نظامی، به ما کمک می‌کند تا از وابستگی به دیگران خارج شویم و به خودکفایی برسیم (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۸۴/۱۱/۱۸).

۴. چهارچوب نظری

در این تحقیق، ما به شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مدل تفکر راهبردی بیانات و مکتوبات فرماندهی معظم کل قوا حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با استفاده تحلیل محتوای کیفی، مبانی نظری و استفاده از نظرات اساتید و خبرگان در این زمینه می‌پردازیم.

شکل ۲: چهارچوب نظری پژوهش

۵. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با هدف شناسایی و تبیین ابعاد، مؤلفه‌های مدل تفکر راهبردی مبتنی بر بیانات فرمانده معظم کل قوا حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران طراحی شده و ازنظر هدف، توسعه‌ای-کاربردی محسوب می‌شود؛ چراکه هم دانش نظری در این حوزه را گسترش می‌دهد و هم چهارچوبی کاربردی برای فرماندهی،

برنامه‌ریزی و آموزش در سازمان‌های نظامی ارائه می‌کند.

ازنظر روش‌شناسی، پژوهش با رویکرد آمیخته (کیفی-کمّی) و به‌صورت متوالی انجام شده است. در بخش کیفی، با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی، بیانات، سخنرانی‌ها و مکتوبات مقام معظم رهبری در بازهٔ زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۴ مورد بررسی قرار گرفت؛ بازه‌ای که تحولات کلیدی دفاعی، امنیتی و سیاسی کشور را در برمی‌گیرد. فرایند تحلیل براساس کدگذاری خط‌به‌خط و با رویکرد رفت‌وبرگشتی انجام شد؛ به‌گونه‌ای که ابتدا کدهای اولیه استخراج، سپس در چهارچوب مفاهیم مشترک دسته‌بندی و تدریجاً به مؤلفه‌ها و ابعاد تبدیل گردید تا زمانی که اشباع نظری حاصل شود.

برای ردیابی دقیق منابع و اطمینان از قابلیت بازتولید یافته‌ها، از سامانه نشانگر شش‌رقمی استفاده شد که ساختار آن به‌شرح زیر است:

جدول ۱: نشانگرهای اختصاری منابع تحقیق

نوع نشانگر	معنای نشانگر	اعداد نشانگر
شش‌رقمی	دو رقم اول نمایانگر سال ایراد بیانات	اعداد ۶۸ تا ۰۴
	دو رقم دوم نمایانگر ماه ایراد بیانات	اعداد ۰۱ تا ۱۲
	دو رقم سوم نمایانگر روز ایراد بیانات	اعداد ۰۱ تا ۳۱

۵-۱. روش کمی: اعتبارسنجی مدل مفهومی

در بخش کمّی این پژوهش، مدل مفهومی استخراج‌شده از بخش کیفی از طریق مدل‌یابی معادلات ساختاری با رویکرد PLS-SEM مورد اعتبارسنجی قرار گرفت. این روش به‌دلیل انعطاف‌پذیری در شرایط نمونه‌های کوچک و عدم نیاز به فرض نرمال بودن داده‌ها، برای این مطالعه مناسب تشخیص داده شد.

جامعه آماری شامل ۶۹ نفر از کارشناسان و خبرگان نظامی-استراتژیک با حداقل ۱۵ سال

سابقه در نیروهای مسلح بود که به‌صورت هدفمند انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از یک پرسش‌نامه محقق‌ساخته مبتنی بر مؤلفه‌های کیفی و با مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای جمع‌آوری شد. پرسش‌نامه پیش از اجرا از نظر روایی محتوایی (با ضریب لاوشه) و پایایی (با آلفای کرونباخ ≤ ۰/۷) مورد ارزیابی قرار گرفت و از اعتبار مناسبی برخوردار دانسته شد. در تحلیل مدل، از معیارهای استانداردی مانند بار عاملی (>۰/۴)، پایایی ترکیبی (>۰/۷)، واریانس استخراج‌شده میانگین (>۰/۵) و ضرایب مسیر معنادار استفاده شد. نتایج نشان داد که ساختار پیشنهادی مدل تفکر راهبردی در سطح اطمینان ۹۵ درصد از نظر آماری معنادار و تأییدشده است. به‌منظور آشنایی با روند تجزیه‌وتحلیل و روند شکل‌گیری، شناسه‌ها، ابعاد و مؤلفه‌ها، مثالی از چگونگی شناسه گذاری در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲: تجزیه‌وتحلیل و روند شکل‌گیری ابعاد و مؤلفه‌ها

متن منتخب	نشانگر	ابعاد	مؤلفه
ما درزمینه نوآوری درزمینه کشف حقایق بی‌پایان کشف نشده عالم بایستی جلو برویم؛ این‌جور نیست که حتماً ما باید همان راهی را برویم که دنیایی که امروز برخوردار از علم است رفته است؛ هیچ لزومی ندارد؛ البته بدون داشتن علم نمی‌توان علم بیشتر به دست آورد؛ در این تردیدی نیست؛ اما معنایش این نیست که همان راهی را که دانشوران امروز و برخورداران از دانش در زمینه فناوری طی کردند عیناً همان راه را دنبال آن‌ها طی‌کنیم به این صورت همیشه عقب می‌مانیم. ما باید راه‌های میان‌بر را پیدا کنیم و راه‌های میان‌بر الی ماشاءالله است (دیدار با نخبگان ارتش در دانشگاه شهید ستاری ۱۳۸۶/۰۸/۰۲).	۸۶۰۸۰۲	فردی	فرصت‌طلبی هوشمندانه
		سازمانی	توسعه علمی و تحقیقاتی

۶. تجزیه‌وتحلیل و یافته‌های پژوهش

برای تجزیه‌وتحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده از آمار توصیفی و استنباطی جهت تشریح و تبیین پاسخ‌های داده‌شده به سؤالات، استفاده گردیده است.

۶-۱. آمار توصیفی

۶-۱-۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

جدول ۳: حجم جامعه آماری

ردیف	جامعه	تعداد	نمونه
۱	ستاد کل نیروهای مسلح	۴۰	۲۰
۲	ارتش جمهوری اسلامی ایران	۵۰	۱۵
۳	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	۵۰	۱۲
۴	نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران	۴۰	۱۴
۵	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	۲۰	۸
۶	جمع کل	۲۰۰	۶۹

در پرسش‌نامه این پژوهش، از جامعه نمونه پیش از مطرح‌شدن سؤالات اصلی، درباره سابقه خدمت، تحصیلات، جایگاه شغلی و میزان آشنایی با موضوع تحقیق پرسش شد. یافته‌ها نشان می‌دهد:

۲۸٪ شرکت‌کنندگان سابقه خدمت ۲۰ تا ۲۵ سال، ۴۹٪ سابقه ۲۵ تا ۳۰ سال و ۲۳٪ بیش از ۳۰ سال سابقه خدمت دارند.

از نظر تحصیلات، ۳۰٪ دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۷۰٪ دارای مدرک دکتری هستند.

تمامی پاسخ‌دهندگان در سطح زیاد یا بسیار زیاد با مسائل مدیریتی و راهبردی آشنا هستند.

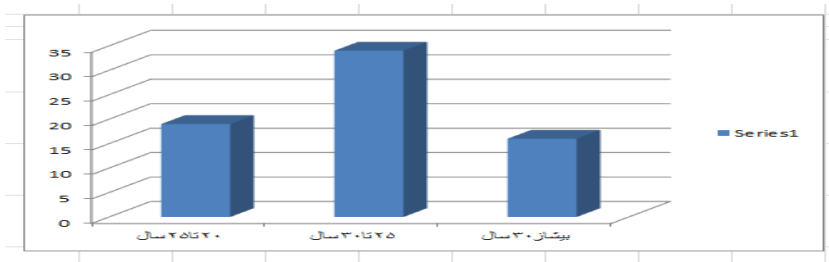
بیش از ۹۳٪ از آن‌ها نیز آشنایی بالایی با موضوع پژوهش دارند؛

با توجه به این ویژگی‌ها، پاسخ‌های ارائه‌شده از اعتبار، اطمینان و دقت بالایی برخوردار است و اظهارنظر شرکت‌کنندگان درباره «ارائه مدل تفکر راهبردی مبتنی بر بیانات فرمانده معظم کل قوا» از پایه‌ای مستحکم و معتبر برخوردار است.

جدول ۴: سنوات خدمتی جامعه نمونه آماری

سابقه خدمت	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
۲۰ تا ۲۵ سال	۱۹	۲۸	۲۸	۲۸

سابقه خدمت	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
۲۵ تا ۳۰ سال	۳۴	۴۹	۴۹	۷۷
بیش از ۳۰ سال	۱۶	۲۳	۲۳	۱۰۰
مجموع	۶۹	۱۰۰	۱۰۰	

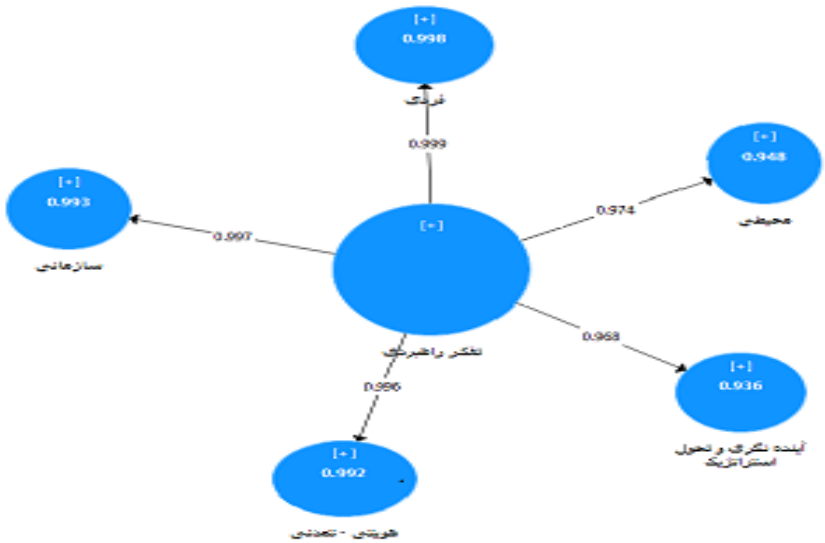
نمودار ۱: سنوات خدمتی جامعه نمونه آماری

جدول ۵: میزان تحصیلات جامعه نمونه آماری

میزان تحصیلات				
مدرک	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کارشناسی ارشد	۲۱	۳۰	۳۰	۳۰
دکتری	۴۸	۷۰	۷۰	۱۰۰
مجموع	۶۹	۱۰۰	۱۰۰	

۶-۲. ابعاد مدل تفکر راهبردی

تجزیه‌وتحلیل داده‌ای پرسش‌نامه از طریق نرم افراز اسمارت پی.ال.اس ارتباط پنج بُعد استخراجی را بیان می‌کند.

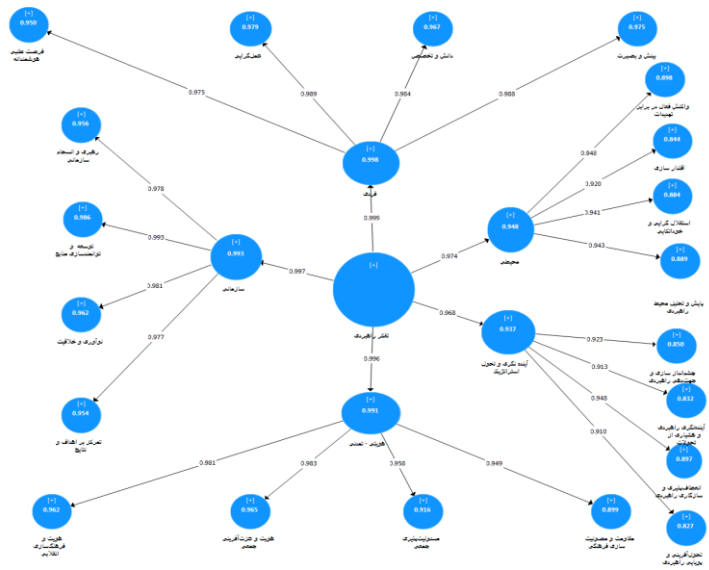
شکل ۳: ابعاد تفکر راهبردی

جدول ۶: تعیین ضرایب مسیر و سطح معناداری ابعاد مدل تفکر راهبردی مبتنی بر بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

	ضریب مسیر	T Values	P Values	نتیجه
مدل تفکر راهبردی<-بُعد فردی	۰/۹۹۹	۱۴۹/۹۵۹	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
مدل تفکر راهبردی<-بُعد سازمانی	۰/۹۹۷	۲۱۳/۷۷۲	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
مدل تفکر راهبردی<-بُعد محیطی	۰/۹۷۴	۱۸۷/۱۵۸	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
مدل تفکر راهبردی<- بعد هویتی - تمدنی	۰/۹۹۶	۱۳۵/۴۶۵	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
مدل تفکر راهبردی<- بعد آینده‌نگری و تحول استراتژیک	۰/۹۶۸	۱۶۸/۵۴۶	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید

این تحقیق در پنج بُعد اصلی شکل گرفته است: فردی، سازمانی، محیطی، هویتی- تمدنی و آینده‌نگری و تحول استراتژیک. این ابعاد هرکدام شامل چهار مؤلفه هستند. نتایج مدل‌یابی

معادلات ساختاری نشان می‌دهد که روابط بین هر یک از این ابعاد و مدل کلی، دارای ضرایب مسیر بسیار بالا (بین ۰/۹۶۸ تا ۰/۹۹۹) و p-value برابر ۰/۰۰۰ هستند؛ یعنی تمامی ابعاد به‌صورت جداگانه و به‌طور معناداری (در سطح اطمینان ۹۵ درصد) بر تقویت مدل تفکر راهبردی تأثیرگذارند. به‌عنوان مثال، افزایش یک واحدی در بُعد فردی، مدل کلی را ۰/۹۹۹ واحد افزایش می‌دهد.

شکل ۴: مؤلفه‌های تفکر راهبردی

جدول ۷: تعیین ضرایب بتا و سطح معناداری مؤلفه‌ها با ابعاد مدل تفکر راهبردی مبتنی بر بیانات فرمانده کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

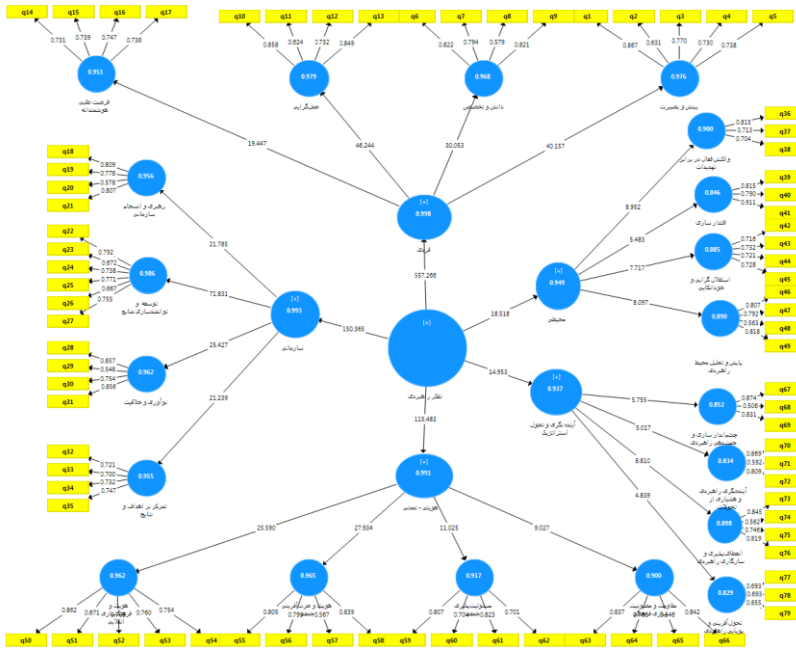
	ضریب مسیر	T Values	P Values	نتیجه
بُعد فردی-> بینش و بصیرت	۰/۹۸۸	۲۵/۷۳۸۴	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد فردی-> دانش و تخصص	۰/۹۸۴	۵۸/۵۸۰۳	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد فردی-> عمل‌گرایی	۰/۹۸۹	۷۲/۰۵۴۲	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد فردی-> فرصت شناسی هوشمندانه	۰/۹۷۵	۳۵/۱۲۱۰	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید

	ضریب مسیر	T Values	P Values	نتیجه
بُعد سازمانی-> رهبری و انسجام سازمانی	۰/۹۷۸	۱۰۸/۲۶۳	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد سازمانی-> توسعه و توانمندسازی منابع	۰/۹۹۳	۴۸/۲۲۶۵	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد سازمانی-> نوآوری و خلاقیت	۰/۹۸۱	۷۱/۶۵۶۸	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد سازمانی-> تمرکز بر اهداف و نتایج	۰/۹۷۷	۷۱/۴۵۳	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد محیطی-> واکنش فعال در برابر تهدیدات	۰/۹۴۸	۷۶/۶۴۷۱	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد محیطی-> اقتدارسازی	۰/۹۲۰	۴۳/۲۳۴۴	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد محیطی-> استقلال‌گرایی و خوداتکایی	۰/۹۴۱	۱۰۵/۳۴۵	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد محیطی-> پایش و تحلیل محیط راهبردی	۰/۹۴۳	۱۲۳/۵۴۶۷	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد هویتی-تمدنی-> هویت‌سازی و فرهنگ‌سازی انقلابی	۰/۹۸۱	۶۴/۴۳۵۲	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد هویتی-تمدنی-> هویت و عزت‌آفرینی جمعی	۰/۹۸۳	۸۷/۷۶۸۹	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد هویتی-تمدنی-> مسئولیت‌پذیری جمعی	۰/۹۵۸	۹۸/۳۴۵۶	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد هویتی-تمدنی-> مقاومت و مصونیت سازی فرهنگی	۰/۹۸۱	۳۹/۲۳۴۵	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد آینده‌نگری و تحول استراتژیک > چشم‌انداز سازی و جهت‌دِهی راهبردی	۰/۹۲۳	۱۶۵/۳۴۵۶	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد آینده‌نگری و تحول استراتژیک > آینده‌نگری و هشیاری از تحولات	۰/۹۱۳	۴۹/۴۵۶۷	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد آینده‌نگری و تحول استراتژیک > انعطاف‌پذیری و سازگاری راهبردی	۰/۹۴۸	۸۶/۵۶۷۸	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید
بُعد آینده‌نگری و تحول استراتژیک > تحول‌آفرینی و پویایی راهبردی	۰/۹۱۰	۸۶/۳۴۵۶	۰/۰۰۰	معنادار و تأیید

این پژوهش، در پنج بُعد فردی، سازمانی، محیطی، هویتی-تمدنی و آینده‌نگری و تحول استراتژیک شناسایی و اعتبارسنجی شده است. این پژوهش شامل ۲۰ مؤلفه است که از تحلیل نظام‌مند بیانات ایشان استخراج گردید. یافته‌های حاصل از مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان می‌دهد که تمامی روابط بین مؤلفه‌ها و ابعاد مربوطه دارای ضرایب مسیر بسیار بالا (بین ۰/۹۱۰ تا ۰/۹۹۳) و p-value برابر ۰/۰۰۰ هستند که این امر معناداری آماری روابط را در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌کند. به‌عبارت دیگر، هر مؤلفه به‌طور مستقل و به‌صورت مستقیم بر تقویت بعد مربوطه تأثیرگذار است؛ برای مثال، افزایش یک واحدی در مؤلفه «توسعه و توانمندسازی منابع»، بُعد سازمانی را ۰/۹۹۳ واحد تقویت می‌کند. این یافته‌ها، اعتبار ساختاری و محتوایی مدل را تأیید کرده و آن را به‌عنوان چهارچوبی اصیل، بومی و کاربردی برای تقویت توان راهبردی در سازمان‌های نظامی معرفی می‌نماید.

بنابراین برابر محاسبات انجام‌شده، از طریق نرم‌افزار اسمارت پی.ال.اس، مؤلفه‌های مدل تفکر راهبردی مبتنی بر بیانات فرمانده معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) شامل موارد ذیل است:

مدل تفکر راهبردی مبتنی بر بیانات فرمانده معظم کل قوا حضرت آیت‌الله خامنه‌ای(مدظله‌العالی) در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در پنج بُعد اصلی شکل گرفته است: بُعد فردی با مؤلفه‌های بینش و بصیرت، دانش و تخصص، عمل‌گرایی و فرصت‌شناسی هوشمندانه؛ بُعد سازمانی شامل رهبری و انسجام سازمانی، توسعه و توانمندسازی منابع، نوآوری و خلاقیت و تمرکز بر اهداف و نتایج؛ بُعد محیطی متشکل از واکنش فعال در برابر تهدیدات، اقتدارسازی، استقلال‌گرایی و خوداتکایی و پایش و تحلیل محیط راهبردی؛ بعد هویتی-تمدنی با مؤلفه‌های هویت‌سازی و فرهنگ‌سازی انقلابی، هویت و عزت‌آفرینی جمعی، مسئولیت‌پذیری جمعی و مقاومت و مصونیت‌سازی فرهنگی و سرانجام بعد آینده‌نگری و تحول استراتژیک که چشم‌اندازسازی و جهت‌دهی راهبردی، آینده‌نگری و هشیاری از تحولات، انعطاف‌پذیری و سازگاری راهبردی و تحول‌آفرینی و پویایی راهبردی را در برمی‌گیرد.

شکل ۵: مؤلفه‌های تفکر راهبردی

۶-۳. آزمون‌های مدل بیرونی (اندازه‌گیری) انعکاسی

پیش از اجرای آزمون‌های روایی و پایایی سازه و نیز کیفیت‌سنجی مدل بیرونی که باید به‌عنوان وظیفه اصلی این مدل تلقی شود، ابتدا مدل در قالب آزمون اولیه همگن بودن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۶-۳-۱. آزمون همگن

آزمون همگن بودن در حقیقت براساس نظر هنسلر ۲۰۰۹ کلید اجرای آزمون‌های دیگر پژوهش است؛ زیرا تا زمانی که در یک مدل با پرسش‌نامه‌های انعکاسی از همگن بودن و یک جنس بودن سؤالات اطمینان حاصل نشود، آزمون‌های روایی و پایایی اعتبار نخواهد داشت اکنون محقق باید بارهای عاملی مدل بیرونی را بررسی نماید و کلیه این بارهای عاملی باید بالای ۰/۴ باشند. در غیراین‌صورت سؤال باید حذف شود.

۶-۳-۲. آزمون‌های پایایی سازه

الف. آلفای کرونباخ: این آزمون در سال ۱۹۷۲ ارائه گردید و در سال‌های بعد به‌عنوان بررسی اولیه پایایی مدل در پرسش‌نامه‌های انعکاسی برای هر متغیر بررسی گردید. استیون ۲۰۰۲ بیان می‌کند که آلفای کرونباخ هم‌بستگی درونی سؤالات یک متغیر در خارج از مدل است؛ بنابراین شرط لازم برای پایایی مدل است؛ اما شرط کافی نیست. از طرفی مقدار این ضریب برای هر متغیر انعکاسی باید بالای ۰/۷ باشد؛ بنابراین پایایی مدل براساس ضریب آلفای کرونباخ تأیید می‌شود.

جدول ۸: ضرایب آزمون‌های پایایی مدل متغیرهای پژوهش

متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	پایایی اشتراکی	واریانس
پایش و تحلیل محیط راهبردی	۰/۷۴	۰/۷۵	۰/۸۴	۰/۵۷
آینده‌نگری راهبردی و هشیاری از تحولات	۰/۷۹	۰/۷۸	۰/۸۱	۰/۵۹
استقلال گرایی و خوداتکایی	۰/۷	۰/۷	۰/۸۲	۰/۵۲
اقتدارسازی	۰/۷۹	۰/۷۹	۰/۸۸	۰/۷۱
انعطاف‌پذیری و سازگاری راهبردی	۰/۷۳	۰/۷۵	۰/۸۴	۰/۵۶
بینش و بصیرت	۰/۸	۰/۸۱	۰/۸۷	۰/۵۶
تحول‌آفرینی و پویایی راهبردی	۰/۷۴	۰/۷۳	۰/۷۹	۰/۵۶
تمرکز بر اهداف و نتایج	۰/۷	۰/۷	۰/۸۲	۰/۵۳
توسعه و توانمندسازی منابع	۰/۸۳	۰/۸۳	۰/۸۷	۰/۵۴
خدمت‌گزاری اجتماعی	۰/۷۴	۰/۷۵	۰/۸۴	۰/۵۷
دانش و تخصص	۰/۷۵	۰/۷۶	۰/۸۴	۰/۵۸
رهبری و انسجام سازمانی	۰/۷۳	۰/۷۴	۰/۸۳	۰/۵۶
عمل‌گرایی	۰/۷۷	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۶
فرصت‌طلبی هوشمندانه	۰/۷۳	۰/۷۳	۰/۸۳	۰/۵۵
مسئولیت‌پذیری جمعی	۰/۷۶	۰/۷۷	۰/۸۵	۰/۵۸
نوآوری و خلاقیت	۰/۷۵	۰/۷۷	۰/۸۵	۰/۵۸
هویت و عزت‌آفرینی جمعی	۰/۷۵	۰/۷۶	۰/۸۴	۰/۵۸
هویت و فرهنگ‌سازی انقلابی	۰/۸۱	۰/۸۱	۰/۸۷	۰/۵۷
واکنش فعال در برابر تهدیدات	۰/۷۵	۰/۷۳	۰/۷۹	۰/۵۶
چشم‌اندازسازی و جهت‌دهی راهبردی	۰/۷۳	۰/۷۳	۰/۷۹	۰/۵۷

آزمون پایایی ترکیبی (CR): مطابق با نظر هنسلر ۲۰۰۹ پایایی ترکیبی به معنای هم‌بستگی سؤالات یک متغیر (داخل مدل) است در داخل مدل عواملی مثل ضرایب مسیر و بارهای عاملی و خطاها روی هم‌بستگی در داخل مدل تأثیر می‌گذارد بنابراین این شاخص به‌مراتب واقعیت مدل را بهتر از آلفای کرونباخ نشان می‌دهد. کلین ۲۰۱۰ می‌گوید اگر مدل تازه تولد یافته باشد یعنی بالا ۰/۶ باشد اگر مدل در مرحله بلوغ باشد در اینجا CR باید بالا ۰/۷ باشد. مشاهده می‌شود کلیه ضرایب پایایی ترکیبی برای متغیرهای پژوهش بالا ۰/۷ است و پایایی مدل براساس این آزمون نیز تأیید می‌شود.

آزمون پایایی اشتراکی (AVE): آزمون پایایی اشتراکی به هم‌بستگی سؤالات نمی‌پردازد بلکه اثبات می‌کند که آیا هر سؤال به‌صورت مجزا چقدر در تحقیقات دیگر تعمیم‌پذیری دارد و نتایج خود را تکرار می‌کند با ضریبی به‌نام نشان می‌دهند. میانگین پایایی اشتراکی باید بزرگ‌تر از ۰/۵ باشد. خوشبختانه برای همه متغیرها میانگین شاخص‌های اشتراکی سؤالات بالای ۰/۵ است بنابراین پایایی براساس این آزمون تأییدمی‌شود.

جمع‌بندی: براساس سه آزمون آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی، (Rho-a) و پایایی اشتراکی، پایایی مدل تأیید می‌شود.

۶-۳-۳. آزمون‌های روایی مدل (روایی سازه)

روایی یعنی شاخص‌های اندازه‌گیری همان چیزی را بسنجند که در ابتدای تحقیق بنای سنجیدن آن را داشتند روایی سازه شامل روایی همگرا و روایی واگرا است.

۶-۳-۳-۱. آزمون‌های روایی همگرا

آزمون میانگین واریانس استخراجی (AVE): این آزمون یکی از آزمون‌های اصلی روایی همگرا است که هم‌بستگی و هم‌گرایی سؤالات یک متغیر را در مدل بیرونی نشان می‌دهد و AVE باید بزرگ‌تر از ۰/۵ باشد.

جدول ۹: ضرایب آزمون میانگین واریانس استخراجی AVE

متغیر	پایایی ترکیبی	واریانس
پایش و تحلیل محیط راهبردی	۰/۷۵	۰/۵۷
آینده‌نگری راهبردی و هشیاری از تحولات	۰/۷۸	۰/۵۹
استقلال‌گرایی و خوداتکایی	۰/۷	۰/۵۲
اقتدار سازی	۰/۷۹	۰/۷۱
انعطاف‌پذیری و سازگاری راهبردی	۰/۷۵	۰/۵۶
بینش و بصیرت	۰/۸۱	۰/۵۶
تحول‌آفرینی و پویایی راهبردی	۰/۷۳	۰/۵۶
تمرکز بر اهداف و نتایج	۰/۷	۰/۵۳
توسعه و توانمندسازی منابع	۰/۸۳	۰/۵۴
خدمت‌گزاری اجتماعی	۰/۷۵	۰/۵۷
دانش و تخصص	۰/۷۶	۰/۵۸
رهبری و انسجام سازمانی	۰/۷۴	۰/۵۶
عمل‌گرایی	۰/۷۸	۰/۶
فرصت‌طلبی هوشمندانه	۰/۷۳	۰/۵۵
مسئولیت‌پذیری جمعی	۰/۷۷	۰/۵۸
نوآوری و خلاقیت	۰/۷۷	۰/۵۸
هویت و عزت‌آفرینی جمعی	۰/۷۶	۰/۵۸
هویت و فرهنگ‌سازی انقلابی	۰/۸۱	۰/۵۷
واکنش فعال در برابر تهدیدات	۰/۷۳	۰/۵۶
چشم‌اندازسازی و جهت‌دِهی راهبردی	۰/۷۳	۰/۵۷

برای برقراری این نوع از اعتبار مدل دو شرط اساسی وجود دارد. شرط اول پیرامون میانگین واریانس استخراجی است و شرط دوم مقایسه آن با پایایی مرکب است.

الف. AVE>0.5

ب. CR>AVE

خوشبختانه دو شرط روایی همگرا برقرار است و شاخص‌های هر متغیر با یکدیگر هم‌گرایی و هم‌بستگی دارند.

جدول ۱۰: آزمون کلی مدل پی.ال.اس

	Estimated Model
SRMR	0/0632

آزمون SRMR (ریشه میانگین‌های مجذورهای خطاهای باقی‌مانده)، اگر SRMR کوچک‌تر از ۰/۰۸ باشد بنابراین مدل کلی PLS برازش مناسبی دارد یعنی با مدل مورد نظر در جامعه تطابق دارد. تفسیر SRMR کوچک‌تر از ۰/۰۸ است؛ بنابراین مدل کلی پی.ال.اس برازش مناسبی دارد یعنی با مدل مورد نظر در جامعه تطابق دارد.

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

برای تعیین ابعاد تفکر راهبردی مبتنی بر بیانات فرمانده معظم کل قوا حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، کتب، مقالات و پژوهش‌های قابل‌دسترس ایرانی و خارجی و همچنین اسناد و پژوهش‌های داخلی در حوزه تفکر راهبردی ایشان مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت، سپس ابعاد مؤثر بر آن جمع‌آوری شد و از طریق پرسش‌نامه اعتباریابی آن مورد ارزیابی قرار گرفت. براین‌اساس و نتایج تحلیل داده‌ها، پنج بُعد فردی، سازمانی و محیطی، فرهنگی–تمدنی و آینده‌نگری و تحول استراتژیک نوان ابعاد تفکر راهبردی فرمانده معظم کل قوا حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) انتخاب گردید.

شکل ۶: ابعاد تفکر راهبردی

برای تعیین مؤلفه‌های مؤثر بر ابعاد تفکر راهبردی فرمانده معظم کل قوا حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، در ابتدا تمام مدل‌های تفکر راهبردی منابع داخلی و خارجی در دسترس مورد بررسی قرار گرفت سپس با مصاحبه با خبرگان مؤلفه‌های مؤثر بر ابعاد شناسایی شدند، با توجه به یافته‌های پژوهش، تعداد ۲۰ مؤلفه تأثیرگذار متناسب با ابعاد پنج‌گانه زیر احصا و انتخاب گردید.

جدول ۱۱: مؤلفه‌های تفکر راهبردی

ردیف	بُعد	مؤلفه
۱	فردی	بینش و بصیرت
		دانش و تخصص
		عمل‌گرایی
		فرصت شناسی هوشمندانه
۲	سازمانی	رهبری و انسجام سازمانی
		توسعه و توانمندسازی منابع
		نوآوری و خلاقیت
		تمرکز بر اهداف و نتایج
۳	محیطی	واکنش فعال در برابر تهدیدات
		اقتدارسازی
		استقلال‌گرایی و خوداتکایی
		پایش و تحلیل محیط راهبردی
۴	هویتی-تمدنی	هویت‌سازی و فرهنگ‌سازی انقلابی
		هویت و عزت‌آفرینی جمعی
		مسئولیت‌پذیری جمعی
		مقاومت و مصونیت‌سازی فرهنگی
۵	آینده‌نگری و تحول استراتژیک	چشم‌اندازسازی و جهت‌دهی راهبردی
		آینده‌نگری راهبردی و هشیاری از تحولات
		انعطاف‌پذیری و سازگاری راهبردی
		تحول‌آفرینی و پویایی راهبردی

۷-۱. پیشنهادهای پژوهش

۷-۱-۱. پیشنهادهای اجرایی

۱. تدوین الگوی بومی تفکر راهبردی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برای نیروهای مسلح: معاونت‌های آموزش، نیروی انسانی و عملیات نیروهای مسلح باید در یک چهارچوب هماهنگ، الگویی جامع از تفکر راهبردی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) را براساس چهار بُعد شناسایی‌شده (فردی، سازمانی، محیطی، هویتی-تمدنی، آینده‌نگری و تحول استراتژیک) تدوین کنند. این الگو باید به‌عنوان سند راهبردی در سطوح فرماندهی، آموزش و برنامه‌ریزی مورد استفاده قرار گیرد.

۲. ادغام تفکر راهبردی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در سیستم‌های جذب، انتصاب و ارتقا: معیارهای ارزیابی استعدادها و فرماندهان باید به‌گونه‌ای بازتعریف شوند که توانایی‌هایی مانند تحلیل محیط استراتژیک، پیش‌بینی تحولات، خلاقیت عملیاتی و تفکر سیستمی به‌عنوان شاخص‌های کلیدی در فرایندهای انتصاب و ارتقا مدنظر قرار گیرند.

۳. طراحی بسته‌های آموزشی لایه‌بندی‌شده: معاونت آموزش نیروهای مسلح باید برنامه‌های آموزشی را براساس سطوح سلسله‌مراتبی (فرماندهان عالی، میانی و پایینی) طراحی کند که در آن:

- ❖ فرماندهان عالی: بر تدوین چشم‌انداز استراتژیک، قاعده‌شکنی و تصمیم‌گیری در شرایط ابهام تمرکز کنند.
- ❖ فرماندهان میانی: بر هماهنگی سازمانی، تحلیل تهدیدات و اجرای راهبردها تمرکز کنند.
- ❖ فرماندهان پایینی: بر انعطاف‌پذیری عملیاتی، استفاده از تجربه‌های گذشته و پاسخ هوشمند به بحران‌ها تمرکز کنند.

۴. ایجاد مرکز تفکر راهبردی نظامی-امنیتی: با هدف پرورش متفکران راهبردی، پیشنهاد می‌شود مرکزی تخصصی در سطح ستاد کل نیروهای مسلح یا دانشگاه‌های عالی دفاعی تأسیس شود که وظیفه آن تحلیل راهبردی محیط منطقه‌ای، شبیه‌سازی سناریوهای آینده و

تولید راهکارهای نوین دفاعی باشد.

۵. ارتقای فرهنگ سازمانی مبتنی بر تفکر راهبردی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای(مدظله‌العالی): از طریق آموزش‌های فرهنگی، داستان‌سرایی سازمانی و الگوسازی فرماندهان راهبردی، فرهنگی ترویج یابد که در آن آینده‌نگری، مسئولیت‌پذیری استراتژیک و خلاقیت عملیاتی به‌عنوان ارزش‌های سازمانی شناخته شوند.

۷-۱-۲. پیشنهادهای پژوهشی

۱. مقایسه تطبیقی تفکر راهبردی در نیروهای مختلف (ارتش، سپاه، نیروی انتظامی): با توجه به تفاوت‌های دکترینی و مأموریتی، پژوهش‌هایی می‌توانند به بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های الگوهای تفکر راهبردی در نیروهای مختلف بپردازند و راهکارهای تطبیقی برای هر نیرو ارائه دهند.

۲. با توجه به نیاز به ارزیابی عینی توانمندی‌های راهبردی، پیشنهاد می‌شود ابزاری استاندارد (پرسش‌نامه یا آزمون عملکردی) براساس مؤلفه‌های این پژوهش طراحی و روایی آن در محیط‌های واقعی آزمایش شود.

۳. بررسی تأثیر تفکر راهبردی بر عملکرد عملیاتی و بازدارندگی.

فهرست منابع

آقا محمدی، داود (۱۳۸۸)، ***تدوین راهبرد تربیتی-آموزشی دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران***، رساله دکتری، دانشگاه عالی دفاع ملی.

آقا محمدی، داود؛ طاهری هشی، علی (۱۳۹۶)، ***تفکر استراتژیک (از تئوری تا عمل)***، تهران، انتشارات نوید مهر.

آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۳۸۶)، ***غررالحکم و دررالکلم آمدی***، جلد اول و دوم، ترجمه هاشم رسولی محلاتی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

بیاضی طهرابند، علی؛ کردنائیج، اسدالله؛ خداد حسینی، سید حمید؛ دانایی‌فرد، حسن (۱۳۹۸)، ***شناسایی و مفهوم‌پردازی پیشران‌های تفکر استراتژیک***، فصلنامه علمی مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، سال یازدهم، شماره ۴۲.

سایت امام خامنه‌ای.ir

عظیمی، فرزاد (۱۳۹۷)، ***طراحی و تبیین الگوی توسعه تفکر استراتژیک***، رساله دکتری، دانشگاه تهران، پردیس البرز.

لشکر بلوکی، مجتبی (۱۳۹۹)، ***فرامین و فنون تفکر استراتژیک***، چاپ سوم، تهران، انتشارات نص.

مجلسی، محمدباقر (۱۳۹۳)، **بحارالأنوار الجامعة لدررأخبار الأئمة الأطهار**، تهران، انتشارات اسلامیه.

موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۹۸)، **چهل حدیث**، چاپ شصت و سوم، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

نرم‌افزار حدیث ولایت

References

Ghorbani. M., Kiani. B. (2012). *Strategic management*. Strategic Art of Direction-Giving, McGraw-Hill, London, thinking. Retrieval on emodiran.com/ file/ pp: 1-8. submit/file/4.doc.

Joon, M. (2013). *Antecedents and outcomes of strategicthinking*. Journal of Business Research, 66, 1698˚1708.

OPINION, *Armed Forces War College*, National Defence University Sector E-9, Islamabad